

VINCENȚIU BABEȘ – AUTOPORTRET IN OGLINDA

Ioana Ionel, Sabin Ionel*

Universitatea Politehnica, Timișoara, C.P. 300222, Romania.

*sabin.ionel@upt.ro

Rezumat: Vincențiu Babeș este unul dintre cei doi reprezentanți ai Banatului ca membri fondatori, în 1866, ai Societății Literare Române, devenită în 1879 Academia Română. Cum cel de al doilea academi-cian fondator din Banat, Andrei Mocioni decedează în 1880, Vincențiu Babeș primește însărcinarea de a prezenta în plenul Academiei Române viața și activitatea colegului raposat. Comunitatea de idei a celor doi înfocați luptători politici naționali, care nu s-au remarcat prin „scrieri erudite sau opuri literare“ ci prin „fapte și sacrificii“ în folosul neamului românesc, face ca notițele biografice întocmite de Vincențiu Babeș să se constituie într-un adevărat auto-portret. Însă, datorită diferențelor de origine socială și posibilități materiale între cei doi academicieni, autoportretul ne apare ca într-o oglindă în care stânga și dreapta își schimbă rolurile.

Cuvinte-cheie: Academia română, Vincențiu Babeș, notițe biografice, Andrei Mocioni, luptători politici naționali

1. Introducere

Fiind mult mai tânăr decât Eftimie Murgu (1805-1870), conducătorul Revoluției de la 1848-1849 din Banat, ne-am fi așteptat ca Vincențiu Babeș (1821-1907) să se fi lăsat cuprins de valul revoluționar. E. Murgu, deși a fost profesor la Iași și București precum și membru în Parlamentul de la Budapesta, aflat în al cincilea deceniu de viață, s-a manifestat chiar în aripa radicală a revoluției. Cum se explică absența din peisajul revoluționar a tânărului cu rădăcini modeste Vincențiu Babeș?

Clarificarea este adusă chiar de V. Babeș în „Notițele biografice asupra vieții și activității decedatului Andrei Mocioni“ [1, 2]. Autorul broșurii arată că în comitatul Torontal, inclusiv prin prestația subprefectului Andrei Mocioni, predomina opțiunea pentru „conservatismul progresist“. Această orientare pentru „conservatismul istoric, propriaminte aristocratic“ era în opoziție cu: „spiritul cel nou la noi, al pseudo-liberalismului englez, amestecat cu principiile democrației franceze“. Oricât ar părea de ciudat, omul pornit de jos preferă o cale de manifestare „aristocratică“ față de aceea ce el numește spirit pseudo-liberal amestecat. După Babeș, doctrina după care s-au călăuzit Mocioneștii și desigur, el însuși, avea ca suprem scop „conservarea și nobilitarea elementului său național“ în convingerea că

„genuinul progres trebuie să fie moderat, succesiv și introdus cu consimțământul autorității de stat, dacă este ca să fie folositor și durabil.“ Putem detecta chiar un accentuat scepticism în privința luminării și implicării în lupta națională a românilor simpli din imperiu. Astfel, Babeș arată că la alegerile pentru Dieta țării din 1847, „participa numai noblețā“ care cuprindea foarte puțini români. Despre românii majoritari în Banat, Vincențiu Babeș spune că „poporul nici nu număra, nici nu cugeta, ci ca o vită tăcea și purta jugul stăpânilor săi; iar inteligența română, puțină câtă era pe atunci, din cler mai vârtos, d-o jumătate de secol se frământa în luptă pentru emanciparea bisericii române de slavonism.“ (Figura 1) [1].

Emblematică pentru atitudinea revoluționară este opinia exprimată de Avram Iancu, încă din anul 1847: „Nu cu argumente filozofice și umanitare veți putea convinge pe acei tirani, ci cu lancea ca Horea!“ Tot așa de semnificativ este testamentul scris de eroul A. Iancu peste numai trei ani, în 1850, când se arată convins că nu cu lancea, ci doar cu „arma legii“ românii din imperiu își vor putea obține drepturile naționale: „hotărât dispun, ca după moartea mea toată averea mea mișcătoare și nemișcătoare să treacă în folosul națiunii pentru ajutor la înființarea unei academii de drepturi, tare crezând că luptătorii

cu arma legii vor pute scoate drepturile națiunii mele“.

Figura 1. Pagină de titlu din Analele Academiei Române (1883).

Direcția conservatoare pare, într-adevăr, justificată, căci, în timp ce spiritul revoluționar suferă o asemenea basculare, „conservatismul istoric“ izbuteste să introducă doi oameni în Dietă: Petru și Andrei Mocioni. Aceștia doi vor trebui să facă față unor intrigi, comploturi, provocări la duel etc. În timpul revoluției iscată în martie 1848, frații Mocioni se retrag la moșie iar mai apoi, fiindu-le periclitată existența, părăsesc pentru o vreme monarhia austro-ungară iar „averea și-o lăsară pradă furiei revoluționare“ maghiare.

Acesta a fost contextul istoric ce a favorizat apropierea până la o împletire a vieților aristocraților Mocionești cu cea a bănățeanului de origine țărănească Vincențiu Babeș.

2. Portret și autoportret

Portretizându-l pe Andrei Mocioni, Vincențiu Babeș își face un autoportret. Cu siguranță crede că, asemeni lui Mocioni, deși „nu s-a impus atențiunii publice prin scrieri erudite sau opuri literare“, el, Vincențiu Babeș, „a strălucit prin fapte și sacrificii“, adică prin „memorii către monarh și către supremele autorități de stat“ manifestându-se astfel ca un „înfocat luptător politic național“. Chiar și istoriile familiale prezintă anumite similitudini căci dacă „Familia «Mucionilor» este venită la noi din Macedonia, anume din Moscopole“ iar în diplomele nobiliare, s-a transcris „numele roman de Mucion și Mucioni, pe ungarie în «Mocsony»“, Vincențiu știe

că, așa cum a scris în altă parte [3], „familia română Babeș din Banat se trage din Ardeal, de sub Bucegi“ iar numele li se scrie, „pe ungarie“ Babesz.

Motivele strămutării sunt legate în ambele cazuri de același neam de păgâni asupritori: familia Mocionilor a plecat din „patria subjugată de barbari“ deoarece datorită bogăției și influenței „devenise tare bănuită și nesuferită turcilor“ iar Babeșii au venit în părțile timișene pentru a lupta împotriva acelorași asupritori, înainte de 1716.

Figura 2. Andrei Mocioni la vârsta de 60 de ani.

Cu siguranță, Vincențiu Babeș semăna cu modelul Andrei Mocioni (Figura 2) și în privința înfățișării fizice sau a disponibilităților lingvistice: „era bărbat frumos, de statură mijlocie, de temperament vivace, d-o eleganță aleasă, cu o voce pătrunzătoare; vorbea perfect limbile: latină, germană, maghiară, franceză, sârbă și română.“ Comparativ limitat va fi fost Babeș doar în privința eleganței și aceasta datorită îngrădirilor materiale. Poligloți au fost și Andrei și Vincențiu dar „perfectiunea“ cu care ar fi vorbit în diferitele graiuri trebuie înțeleasă cu bunăvoință. Nu avem vreo îndoială privitoare la istețimea celor doi sau la faptul că erau prețuiți

de oamenii aleși ai satelor: „prin energia sa, prin agerimea minții sale, precum și prin manierele sale gentile, el răpia cu sine pe semenii săi, mai vărtos pe mulțimea nobleței rurale“ [1].

Referindu-se la momentul istoric al revoluției de la 1848, Babeș spune: „Insurecția maghiară, cu ajutorul muscalilor, fu nimicită la Vilagos - Șiria, în august 1849“. După aceea Petru Mocioni va fi chemat la Curtea din Viena „a junelui împărat Francisc Iosif“ iar Andrei Mocioni, numit „suprem comisar districtual“ va lucra într-o comisie din care face parte și Vincențiu Babeș, la „reorganizarea provinciei în care se instalase anarhia și haosul“. Mocioni și Babeș suferă deopotrivă pentru reaua credință și falșitatea imperialilor. Iată ce spune Vincențiu Babeș colegilor de academie despre atitudinea autorităților imperiale față de români: „Nu vă puteți închipui tortura ce suferiam noi atunci și mai vărtos de pe la începutul anului 1850 până la finitul anului 1852, când din buze ni se recunoștea îndreptățirea tuturor plânsorilor sau gravamilor și ni se promitea cea mai sigură vindecare, iar în faptă vedeam nedreptățindu-se poporul român prin toate sferele vieții sale și cei mai buni fii ai săi persecutându-se, punându-se sub supraveghierea polițiană, încă mai rău decât pe timpii cei mai răi ai sistemului feudal.“

În această situație, aflându-se în fruntea unei delegații din care făcea parte și Vincențiu Babeș, Petru Mocioni i-a spus ministrului imperial Schwarzenberg: „Alteță, așa se vede din toate, că bărbații de încredere și reprezentanții românilor au fost chieși și ascultați aicea, ca să cunoașteți bine dorințele și trebuințele lor, pentru a nu împlini nici una, ci a dispune tot contrariul“. În 1858 Petru Mocioni (Figura 3) avea să fie asasinat în intrarea casei lui din Budapesta, de către portarul său, un maghiar. Faptul acesta a fost considerat drept un asasinat politic.

Este ciudat că cei care au ales să lupte cu arma legii pentru drepturile românilor ajung la o concluzie similară cu cei care au mizat pe lance, ca Horea și Iancu. Vincențiu Babeș scrie despre acțiunile fraților Petru și Andrei Mocioni: „Ambii își mai încercaseră o dată influința în interesul poporului român, dar se convinseră din nou că reacțiunea nu

este împedecabilă prin raționaminte logice și patriotice...“ Raportorul Vincențiu întreabă retoric: „Ce ajunge vocea onestă, ce cele mai raționale argumente ale particularului, față de preocupățiunile oamenilor de stat, crescuți și dedați cu minciuna și înșelăciunea?!“

Figura 3. Petru Mocioni, probabil victima unui asasinat politic.

Speranță Mocioneștilor și a lui Babeș de a reșeza monarhia austriacă pe „principiul egalității de drept politic, național, confesional și cultural“ se dovedește iluzorie din cauză că reacțiunea „în oarba ei trufie, provoca din toate puterile“. Afirmând că „dinastia și Monarhia Habsburgilor n-a avut și nici nu putea să aibă un popor mai devotat și mai fidel ca cel român“, Vincențiu Babeș arată, în ton cu Andrei Mocioni, gravele nedreptăți ce se făceau românilor din imperiu: „de emanciparea bisericii române de sub jugul slavon nici amintire nu se făcea“, „tolerarea, ba chiar încurajarea prozelitismului confesional“, folosind „vechia și încă netocita armă a intrigii“ autoritățile imperiale cautau să împiedice „constituirea tuturor românilor din Monarhie într-un corp politic unic“ astfel încât să se vorbească în continuare de „bănățeni, ungureni, transilvăneni egali, în aceleași condițiuni, fără nici un drept, nici un petec

de țară a lor, nici un organ politicațional propriu, care să-i poată apăra“. Andrei Mocioni avea curajul să spună adevărul în capitala imperiului: „De când Banatul temeșian a devenit sub stăpânirea Austriei, această stăpânire n-a ridicat o unică școală cu spelele statului pentru majoritatea populației, pentru români, nici n-a îndemnat și sprijinit măcar pe români, ca ei să-și înființeze o școală secundară și superioară română!“

În speranța că ar putea împiedica încorporarea Banatului în Ungaria, în anul 1860 Andrei Mocioni a convocat la Timișoara o adunare națională pentru autonomia Banatului. Unitatea de vederi dintre Babeș și Mocioni reiese și cu acest prilej, când Andrei Mocioni își reafirmă năzuințele „pentru îmbunătățirea stării românilor“: „Despre aceasta dovedește și broșura intitulată «Cauza limbilor și naționalităților din Austria care e expresiunea sentimentelor și convingerilor mele»“. Or, se știe că broșura revindicată de Mocioni este opera lui Vinčențiu Babeș.

Raportorul Babeș are mărinimia să afirme că „restaurarea Mitropoliei române ortodoxe în Transilvania, Banat și Ungaria eminaminte este opera și meritul lui Andrei Mocionyi“. Dar meritele lui Vinčențiu Babeș față de Biserica Ortodoxă sunt cunoscute și recunoscute, (Figura 5), [4].

3. Inversiunile oglinzii

Mocioneștii sunt nobili cu orgoliu aristocratic și multă avere materială. În plus, Andrei Mocioni este cu aproape zece ani mai vârstnic decât Vinčențiu. Arhiva familiei Mocioni a fost distrusă astfel că nu au fost găsite scrisori adresate de Vinčențiu Babeș către colegul de academie [5]. Dar cu siguranță nu am fi întâlnit adresări de felul „dragă“, „frate“, „dulce amic“ sau „amicissime“ ca în cazul unor Nicolae Stoia sau Visarion Roman. În tonul ceremonios cu iz latinesc am fi aflat un „Excellentissime“ sau „Stimatissime“ ca pentru mitropolitul Andrei Șaguna. Abia către Alexandru Mocioni (Figura 4) care e cu douăzeci de ani mai tânăr, Vinčențiu va lua un ton părintesc, cordial de nivelul „Amate Sandre“. Acestuia își va permite chiar să îi dea sfaturi privitoare la limba mai evoluată vorbită în regatul

României: „Te rog în traducerea mea să pui în loc de «partidă regulată», «partidă organizată», că așa-i zic în România“.

Andrei Mocioni este prezentat ca „un mare Mecena“. Vinčențiu Babeș se referă în mod explicit la anul 1863, „așa-numit an al secetei sau foametei în Banat când întreaga câmpie a Banatului în loc de recoltă nu prezenta decât un pârjol! Atunci Andrei Mocioni, făcând chiar datorii, de cari până la moarte n-a putut să scape (...) a salvat viața la multe mii de oameni“. În aceste condiții, apelul lui Andrei Mocioni a reușit „să deștepte compătimirea fraților noștri de dincolo de Carpați“.

Ajutorul dat de „Principatele-Unite“ Banatului, este în exprimarea lui Babeș, un „rezultat pururea demn de amintire“. Mai ales în zilele noastre, un asemenea fapt este vrednic de amintire.

Figura 4. Alexandru, cel mai distins vlăstar al familiei Mocioni.

Vinčențiu Babeș subliniază generozitatea lui Andrei Mocioni pentru luminarea prin publicații a românilor din imperiu. Este vorba de revistele „Ost și Vest“ dar mai ales de „Albina“ întemeiată la Viena în anul 1866, sub conducerea lui Babeș: „Andrei Mocioni mi-a comunicat planul conceput în familie încă la 1857 pentru înființarea unui ziar român politic, mai mare și independent în Viena, care împărțindu-se ieftin și chiar gratis, să propage

și explice printre poporul român ideile și principiile naționale, specialminte pe cele profesate de către membrii familiei de Mocioni și am stabilit împreună programa pentru o asemenea foaie“ [1].

Neamul Mocioneștilor este sărac în copii. Astfel, cei trei nobili cu care Vinčențiu Babeș a avut strânse legături, nu s-au bucurat de odrasle: Andrei s-a căsătorit la 47 de ani, Petru a murit asasinat la 50 de ani, fără a fi fost căsătorit iar Alexandru s-a căsătorit la 50 de ani. Pe cât se pare, nu au fost preocupați de dănuirea neamului. În schimb, Vinčențiu Babeș cu cei nouă copii ai săi (trei fete și șase băieți) este un adevărat întemeietor de familie. Aflat în al optulea deceniu de viață, Vinčențiu dă sfaturi de bun simț și în privința relației cu copiii: „Vă sfătuiesc să nu vă esaltați pentru copii! Ei sunt de multe ori bucuria și mângâierea părinților, de multe ori însă grija și amărăciunea părinților, în timpul de față materialistic mai vârtos! Apoi omul cuminte, omul mai afund cugetătoriu, poate să găsească modalități d-a trăi și munci și pentru alte scopuri sublimel“ [6].

Figura 5. Profilul lui Vinčențiu Babeș în parcul Central al Timișoarei.

Poate că cea mai valoroasă acțiune de mecenat a familiei Mocioni să se fi înfăptuit prin subvențiile acordate „tinerilor români lipsiți de mijloace, pentru a se cultiva în științe și arte“. Ca și în acțiunile politice sau publicistice, omul de încredere al Mocioneștilor este Vinčențiu Babeș care afirmă într-o scrisoare: „eu impart, unuia pentru didactru, altuia pentru cărți, la al treilea pentru ceva veșminte, la al patrulea pentru mâncare și cvartir“. Ca o încunun-

are a conlucrării dintre Vinčențiu Babeș și Andrei Mocioni, putem afirma că dintre toți tinerii români subvenționați de familia Mocioni, cel mai meritoriu s-a dovedit a fi Victor, fiul lui Vinčențiu.

Concluzii

Autoportretul pe care Vinčențiu Babeș și-l face în străduința de a contura personalitatea lui Andrei Mocioni, arată marea afinitate și folositoarea conlucrării dintre cei doi bănățeni fondatori ai Academiei Române. Este un exemplar caz de unire în slujba unor „scopuri sublimel“, peste barierele originii sociale sau stării materiale.

References

1. V. Babeș, Notițe biografice asupra vieții și activității decedatului membru al Academiei Române Andrei Mocioni (Mocsonyi), în Analele Academiei Române, seria II, tom V, secțiunea II, 1883, pp.353-395.
2. T. Botiș, Monografia familiei Mocioni, Ediția a III-a, Editura Academiei Române, București, 2015.
3. Cipăianu G., Vinčențiu Babeș, Editura Academiei Române, Ediția a II-a, București, 2015.
4. N. Corneanu, Pagini necunoscute din viața lui V. Babeș, Mitropolia Banatului, anul XVI (1966), Nr. 4-6, p. 339.
5. R. Ardelean, Implicarea lui Vinčențiu Babeș în activitatea Academiei Române, Coloana Infinitului, anul IX, vol.I (nr.57), Timișoara, (2006), p.3.
6. S. Ionel, Vinčențiu Babeș, omul, Coloana Infinitului, anul IX, vol.I (nr.57), Timișoara, (2006), p.9.